

להתמסר למדבר

טיול בנחל מסור ועל הר מסור שמתנשא מעליו מעניק תמצית של הערבה בזכות ערוצי הנחלים, עצי השיטה, המצוקים שנוצרו מקווי שבר, הצמחייה ובעלי החיים

כתב וצילם: יותם יעקבסון

נחל מסור וההר המתנשא מעליו, הנושא אותו שם, מספקים למי שמקדיש את הזמן לטייל בהם מגוון נופי ערבה - מניפות סחף, ערוצי נחל רחבים, קניונים קטנים ומפותלים, מצוקים נטויים שנוצרו כתוצאה מקווי שבר ותצפיות נרחבות על האזור ולעבר הרי אדום.

נחל מסור אינו מסוג המסלולים המתמסרים מיד לחפצים ללכת בו. כמו כל דבר בערבה, גם הוא דורש את תשומת הלב וההשקעה הראויה, מזכיר לנו שבכל מקום, ובפרט במדבר, דבר אינו מובן מאליו. המבחן הראשון שבו יעמיד אותנו הטבע כדי לבחון את כנות כוונתנו להגיע ליעד הוא דרך עפר שבה נוסעים כ-45 דקות כדי להגיע למסלול הרגלי. היא אמנם טובה ועבירה לכל כלי הרכב, אבל לאורך קטעים גדולים שלה יש גבשושיות קטנות לרוחב הדרך, המכונות בעגת אנשי השטח "קורדרוי", שגורמות לרכב לרעוד כהוגן. הפתרון הטוב ביותר הוא להאט מהירות ולהתמסר לקצב המדברי.

צבי וראם תחת עץ שיטה

דרך העפר נמשכת במעלה מניפת הסחף רבת הערוצים החרבים של נחל גדרון. חלוקי נחל בהירים יותר מתווים את קווי הזרימה של השיטפונות הנדירים. רוחב היובלים ופיצולם מחלישים את הזרימה החזקה ולכן צומחים כאן עצי שיטה, הנהנים ממי השיטפונות שמחלחלים לעומק הקרקע.

עם קצת מזל אפשר לראות צבאי נגב. תמיד כדאי לחפש אותם בצל העצים. ההבדל הבולט ביותר בינם לבין הצבאים הארצישראלים הוא האוזניים. כמו אצל בעלי חיים מדבריים אחרים, ארנבות למשל, אוזני צבי הנגב נראות





הר מסור נשבר בחדות - זהירות בירידה

טיפ: טיול גמלים מינימליסטי

חברת רוכבי הגמלים, שבעבר הקימה את חאן שחרות שנסגר בינתיים, מפעילה מאז 1984 טיולים בלתי אמצעיים למדבר. עינת הנגבי, ממקימי החברה, מסבירה שהטיולים מציעים לחוות את המדבר בצורה הבסיסית ביותר:

לישון תחת כיפת השמים, להבעיר מדורה, לבשל ביחד בשטח, והכל בלי להצטייד בפינוקים כמו גנרטור ורכב תובלה. הטיולים הם נודדים ומשלבים הליכה ורכיבה על גמלים (יש גם טיולי ג'יפים).

מקום: שחרות מחיר:

מ־450 שקל לאדם לטיול בקבוצה של שבעה אנשים
טלפון: -054, 08-6373218
4956030 אינטרנט: www.camel-riders.com

הצופית, הפוקדת את פרחיו כדי לשתות צוף. יש חוקרים הטוענים שמאז התפתחות צמחיית הני באילת ולאורך יישובי הערבה גדלה אוכלוסיית הצופיות במידה ניכרת. לטענתם, הדבר הביא להאבקה מסיבית של צמחי הרנוג השיטים, להתפשטות מואצת של הצמח ולמות עצי שיטה רבים. אם נבחן מקרוב את עצי השיטה, יש סיכוי טוב שעל קוציהם נמצא חרקים משופדים - ארוחתה של ציפור אוכלת חרקים בשם חנקן.

בזכות הגשם הדל שירד לפני כמה שבועות בערבה עולה מעט צמחייה מדברית נמוכה יותר. בולטים במיוחד פרחיו הצהובים של הרכפתן המדברי, המהווה מעין עולם זעיר בפני עצמו. החרקים הרבים שרוחשים סביב פרחיו מושכים אליהם טורפים קטנים כמו לטאות ועכבישים. אלו מושכים אליהם נחשים, שלא אחת חוסים בצל השיח. שיח נמוך נוסף שהחל את פריחתו הוא פרעושיית גלונית. יש שנים שחונות שבהן כמעט אין מוצאים את השיח. בשנים אחרות, שבהן יורדים גשמים והמדבר מתעורר לחיים, ניעורים גם זרעיו הטמונים בקרקע לחיים, ועם שפע זרעים רדומים של צמחי מדבר נוספים הוא עולה ויוצר מרבד צבעים. בקטע זה של הדרך רואים שרקרקים גמדיים מבהיקים בירוק כנפיהם, שחורי זנב ועורבים שחורים.

ההר נשבר כבאבחת סכין

הערוץ שבמעלהו נוסעים הולך וצר. משמאל לדרך יש כמה לוחות סלע שקרסו באופן שנראה כפיסול סביבתי של ספר פתוח. מצוק זקוף של תלכיד נחלים המתנשא משמאל מעיד שכמעט הגענו ליעד: רחבה קטנה שנוצרת ממפגש של שניים מיובלי של נחל מסור. כאן חונים ויוצאים ברגל.

כמניפות ארוכות ורחבות שנועדו לצנן את גופו. יש סיכוי קטן יותר לראות גם ראמים לבנים (ערבים), שמאז 1997 משוטטים חופשיים בערבה. הראם הלבן נמצא בסכנת הכחדה, וארגונים ירוקים שונים החליטו ליצור גרעין רבייה מלאכותי של המין. כמה פרטים אחרונים נלכדו בתימן, בעומאן, בערב הסעודית ובכוויית והועברו למכלאה באריזונה. רק ב־1978 הועברו ראמים לחי בר יטבתה, ושם החלו בתהליך התאקלמות ממושך שעלה יפה.

הדרך צולחת שלוחה מתונה וממשיכה לכיוון דרום־מערב, לעבר ערוצו הרחב של נחל מסור. על השלוחה פזורים שברי מטוסים, שלדות כלי רכב ואפילו מבנים מרוסקים. ממראם הפגוע של העצמים אפשר להבין שהם משמשים כמטרות ירי של חיל האוויר. זה המקום להדגיש שמפתה עד כמה שיהיה, בקטע זה אסור לרדת מהרכב ובשום פנים ואופן לא להתקרב למטרות ולא לגעת בשום עצם שעלול להיות נפל שלא התפוצץ.

צמחי המדבר, צופיות ושרקרקים

דרך העפר ממשיכה במעלה נחל מסור, ששמו העברי נגזר משמו הערבי מונשאר, שפירושו "המנסר". על חלק מעצי השיטה שלאורך הדרך נבחין בגושים צפופים יותר של עלווה שמתוכם עולים פרחים אדומים רבים. אין אלו פרחי השיטה, אלא פרחיו של הרנוג השיטים, צמח טפיל למחצה בעל עלים ירוקים שמפיק את מזונו בתהליך פוטוסינתזה, אבל הוא נזקק לצמח אחר, פונדקאי, שממנו הוא מוצץ את המים ואת המינרלים הדרושים לגידולו. לאורך המסלול נוכל לראות שהרנוג השיטים אינו נצמד רק לעצי שיטה ובמקרים רבים הוא נטפל גם לעצי שיף. הרנוג השיטים מואבק על ידי ציפור

נחל מסור

■ הגעה: מצומת הערבה נוסעים דרומה בכביש 90, כעבור 28 קילומטר מגיעים לפנייה משולטת שמאלה לעבר מושב חצבה ובית ספר שדה חצבה. מיד אחרי תחנת האוטובוס שמימין לדרך יוצאת דרך עפר משולטת, מסומנת ירוק, לעבר נחל מסור; הדרך טובה לכל רכב, אך קצב הנסיעה בה אטי. כעבור 2.5 קילומטרים חוצים דרך עפר מסומנת שחור וממשיכים ישר, עם הסימון הירוק. כעבור 12.5 קילומטר מגיעים לחניון שבתחילת המסלול. משך הנסיעה הוא כ־45 דקות בכל כיוון

■ נקודת התחלה: החניון שבמפגש היובלים; המסלול הוא מעגלי, אין צורך בהקפצת מכוניות

■ אורך מסלול: כ־2.5 קילומטרים

■ משך מסלול: כשלוש שעות

■ דרגת קושי: בינוני

■ למי מיועד: משפחות מיטיבות לכת

■ פתוח למטיילים: האזור הוא שטח אש (מטווח 90). הכניסה מותרת בסופי שבוע ובחגים,

מיום ו' ב־12:00 בצהריים ועד מוצאי שבת. בכל זמן

אחר חובה לתאם את הכניסה בטלפון 08-9902926/7

■ מפה: מפת סימון שבילים מספר 14 - "צפון הערבה

ומזרח הנגב" (מהדורה אחרונה הודפסה ב־2009)

■ ציוד: נעלי הליכה, מים, כובע, מקל הליכה למתקשים

בירידות

■ עונה מומלצת: סתיו, חורף ואביב, למעט זמנים שבהם יש סכנת שיטפונות

■ הערה: לא מומלץ להשאיר חפצים יקרי ערך ברכב מחשש לפריצות



חצבים בדרך



הפריחה של הרנוג השיטים



עץ שיטה

המסלול אמנם מעגלי, אך מומלץ להתחיל דווקא בשביל המסומן בירוק, כלומר לפנות שמאלה במעלה הערוץ הרחב. מיד לאחר ההתחלה חולפים על פני קטע ערוץ הצולח שכבת אבן צור כהה וקשה. מעבר לעיקול החד שמיד אחריה השביל נפרד מהערוץ ומתחיל לטפס על השלוחה השמאלית, במעלה הר מסור. השביל מעפיל לאורך קטן ובו פונה ימינה, במעלה שכבות הסלע הנטויות של ההר. בצדן המערבי נשברות השכבות כמו באבחת סכין, ומותריות קו חד ומשונון על רקע השמים. הירידה בקטע שביל זה היא קשה ומפחידה, ויש להשגיח היטב על הילדים.

גובה פסגת הר מסור הוא 180 מטר מעל פני הים, כ־150 מטר מעל החניון שממנו התחיל הטיול. מהפסגה נשקפים נופים יפים במורד נחל מסור לעבר הערבה, והלאה אל הרי אדום. בתווך אפשר להבחין בכביש הערבה, שנראה כמו חוט שחור ודק, ובכתמי הירק של עין חצבה, של בית ספר שדה חצבה, של מושב חצבה ושל מושב עין יב.

מהפסגה יורד השביל דרומה. מכאן אפשר להשקיף במעלה היובל הראשי של נחל מסור, המתחתר מימין להר. אפשר לראות בבירור את תוואי קו השבר הגיאולוגי, נקודת התורפה שבה הבקיעו המים דרך. בעטיו של קו השבר הזה נשברו והוטו השכבות הבונות את הר מסור. בגלל הסמיכות לקו שבר גדול וראשי יותר, השבר הסורי-אפריקאי, הן קרסו לעבר הערבה.

זמן קצר לאחר תחילת הירידה מגיע השביל המסומן ירוק לסופו. ממשיכים בשביל המסומן אדום, המפנה ימינה, לעבר ערוץ הנחל. בדרך למטה עוברים תחת קשת אבן טבעית. בתחתית הירידה ניצב עץ שיטה נאה המספק לא מעט צל. זה המקום לנוח ולהחליט אם ממשיכים במורד הערוץ היישר לחניה או שממשיכים לקטע אתגרי נוסף. אלה שבוחרים באפשרות השנייה צריכים לעקוב אחר הסימון האדום, המורה שמאלה, במעלה השלוחה. הסימון עוקף גבעה נוספת וגולש לערוץ משני של נחל מסור. כאן "ניסרו" המים את אבן הגיר הקשה ויצרו קניון קטן, צר, פתלתל ורב הפתעות. לאחר השיטפונות בחורף הגבים מתמלאים במים. השביל מחליק על פני סלעים משייפים ומתעקל עם הערוץ. לאורך הקניון אפשר להתרשם מצמחייה מדברית שנאחזת בסדקי הסלע: צלף סחוסני ואפילו שיח מרשים של סהרון משולשל שגולש מהמצוק.

מעברו האחר של הנקיק אפשר להבחין בשיטה שצוּר מחת בדיוק מעל סדק דק בסלע, וניזונה מהמים המצטברים לאורכו. בנקודה אחרת יש עץ שיטה מת שכופף כולו לתחתית הערוץ במהלך שיטפון. הוא נותר כעדות אילמות הממחישה את כוח המים. בנקודה שבה הנקיק מסתיים והערוץ נפתח צומח עץ שיץ לתפארת. כברת דרך קצרה לפני נמצאת החניה. ☺

ייתכן יעקבסון - מורה דרך בארץ ולאורך נתיבי הסחר הקדומים באסיה. מלמד, מרצה, כותב ומצלם
yotam.jac@gmail.com

להתעורר אל ההרים

והשקט

יחידות האירוח של קטורה צנועות ונעימות. הן נמצאות במבנים בצבעי אדמה ובורדו ובשקט מדברי מבורך. מתחמי האירוח נקראים על שם עצי פירות אקזוטיים שניטעו כאן, פיטאיה ומרולה, ויש בהם חדריים לזוג, לארבעה ולמשפחות. במסגרת האירוח מוצעים סיורים חינם בקיבוץ, בשדות ובמטעים. יש גם צי קטן של אופני הרים, ואפשר לשכור בתשלום את שירותיהם של מורי דרך מוסמכים.

מקום: קיבוץ קטורה מחיר: 300 שקל ללילה ליחיד, 380 לזוג באמצע השבוע; 350 ליחיד, 480 לזוג בסוף שבוע; המחיר כולל ארוחת בוקר
טלפון: 08-6356658, 052-5708759
נגישות לנכים:
נחה

מחליצה: גליה גוטמן
(הכתבת היתה ארוחת המקום)